

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.68>

УДК 339.54:339.92

О. М. Коробкова,

к. е. н., доцент кафедри управління портовою і сервісною діяльністю на водному транспорті, Одеський національний морський університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2279-5820>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИТНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА: НОВА МОДЕЛЬ РЕГУЛЮВАННЯ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

O. Korobkova,

PhD in Economics, Associate Professor,

Department of Port and Service Management in Water Transport,

Odessa National Maritime University

EUROPEAN INTEGRATION TRANSFORMATION OF CUSTOMS INTERMEDIATION: A NEW MODEL FOR REGULATING BROKERAGE ACTIVITIES

У статті досліджено ключові аспекти впровадження євроінтеграційної моделі митного посередництва в Україні як складової процесу гармонізації національного митного законодавства з правом Європейського Союзу. Проаналізовано перехід від дозвільної моделі регулювання діяльності митних брокерів до авторизації відповідно до вимог Митного кодексу ЄС. Розкрито

інституційні бар'єри реалізації цієї моделі в українських умовах, зокрема у контексті реформування статусу митного представника, взаємодії з митними органами, професійної відповідальності та критеріїв авторизації. Особливу увагу приділено механізму забезпечення прозорості та адаптації митної брокерської діяльності до нових стандартів. Визначено системні ризики і потенційні вигоди імплементації європейської моделі митного посередництва для ефективного функціонування зовнішньоекономічних перевезень та розвитку національної митної інфраструктури. Встановлено, що митні посередники належать до інфраструктури ринку митних послуг та здійснюють професійну посередницьку діяльність в сфері зовнішньоекономічної діяльності з організації митного оформлення товарів як від власного імені, так і від імені суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності на договірних засадах і в його економічних інтересах, з метою забезпечення ефективного проходження митних процедур, мінімізації витрат і дотримання вимог чинного митного законодавства.

Розроблено Концептуально-інституційну модель організації митного декларування в умовах євроінтеграційної трансформації, що ґрунтується на принципах авторизації, відповідальності, партнерства та ризик-орієнтованого контролю. Принцип авторизації є ключовою засадою сучасного митного адміністрування, яка передбачає, що всі митні представники повинні бути офіційно авторизовані та внесені до єдиного державного реєстру, що забезпечує прозорість діяльності митних посередників, сприяє підвищенню рівня довіри до їхньої професійної компетентності та мінімізує ризики зловживань. Важливим аспектом цієї концепції є можливість взаємного визнання авторизацій між державами-членами Європейського Союзу, що формує передумови для гармонізації процедур та спрощення міжнародної торгівлі.

Реалізація запропонованої моделі сприятиме підвищенню рівня довіри між бізнесом і митними органами, оптимізації процедур контролю, зниженню адміністративних бар'єрів і зміцненню інституційного потенціалу держави у сфері міжнародної торгівлі.

The article examines the fundamental aspects of implementing the European integration model of customs brokerage in Ukraine as an integral component of the harmonization of national customs legislation with the legal framework of the European Union. The study analyzes the transition from a permit-based regulatory model of customs brokers' activity to an authorization-based system in accordance with the requirements of the EU Customs Code. Institutional barriers to the implementation of this model in Ukraine are identified, particularly in the context of reforming the legal status of customs representatives, their interaction with customs authorities, professional liability, and authorization criteria. Special emphasis is placed on mechanisms for ensuring transparency and adapting customs brokerage operations to new European standards.

The article identifies systemic risks and potential benefits of introducing the European model of customs intermediation for enhancing the efficiency of international transport operations and for strengthening the development of national customs infrastructure. It is established that customs intermediaries form part of the institutional framework of the customs services market and perform professional intermediation in the field of foreign economic activity, organizing customs clearance of goods both on their own behalf and on behalf of the foreign trade operator, under contractual arrangements and in the operator's economic interest. Their activity aims to ensure the effective execution of customs procedures, minimize transaction costs, and maintain compliance with current customs legislation.

A conceptual and institutional model for organizing customs declaration within the framework of European integration transformation has been developed. This model is based on the principles of authorization, accountability, partnership, and risk-oriented control. The principle of authorization serves as a cornerstone of modern customs administration, requiring that all customs representatives be officially authorized and entered into a unified state register. Such an approach guarantees transparency in the operations of customs intermediaries, enhances confidence in their professional competence, and reduces the likelihood of

malpractice. An important dimension of this concept is the prospect of mutual recognition of authorizations among EU member states, which establishes the prerequisites for procedural harmonization and facilitates the simplification of international trade.

The implementation of the proposed model is expected to strengthen trust between businesses and customs authorities, streamline control procedures, reduce administrative barriers, and reinforce the institutional capacity of the state in the sphere of international trade governance.

Ключові слова: митне посередництво регулювання, митний брокер, авторизація, митний представник, євроінтеграція.

Keywords: customs brokerage regulation, customs broker, authorization, customs representative, European integration.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток митно-брокерської діяльності в Україні є закономірною відповіддю на виклики війни, коли Україна частково втратила можливість для розвитку промисловості та нарощування обсягів внутрішнього виробництва. У таких умовах виникла об'єктивна потреба у розширенні та модернізації митно-брокерських послуг, пов'язаних із декларуванням, супроводом та консультуванням учасників зовнішньоекономічної діяльності, а також із митним оформленням товарів і транспортних засобів комерційного призначення при їх переміщенні через митний кордон України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади діяльності митних посередників ставали предметом наукових розробок зарубіжних та українських учених: Н. Medin [1], Т. Т. Н. Phan [2], V. L. S. Kemily [3], Т. Cantens [4], І. І. Світлак [5], О.Ф. Запорожець [6], О.М. Коробкова [7], Д.В. Приймаченко [8], М. В. Руда [9], В.П. Самойловська [10] та ін. Вони розглядали митних посередників як ключовий інститут

зовнішньоекономічної діяльності, що забезпечує митне посередництво між суб'єктами господарювання та митними органами. Роль митного брокера виходить далеко за межі технічного декларування і все більше охоплює функції комплаєнсу, управління ризиками, правової відповідальності та участі в програмі авторизованих економічних операторів.

Так, Н. Medin трактує митного брокера як суб'єкта публічно-приватного партнерства, що бере участь у процедурі управління ризиками на митниці, зокрема в аспектах забезпечення прозорості митного контролю [1]. У контексті електронної митниці Т. Т. Н. Phan і V. L. S. Kemily відзначають, що сучасний митний посередник повинен володіти компетенціями в галузі цифрових технологій, обробки великих обсягів даних та електронного документообігу, що дозволяє йому не лише подавати декларації, але й прогнозувати митні ризики [2; 3]. Т. Cantens підкреслює, що митні брокери є критично важливими агентами доброчесності, які можуть сприяти або перешкоджати ефективності митного адміністрування, в залежності від ступеня регуляторного контролю та професійного саморегулювання [4].

Серед українських дослідників варто виділити І. І. Світлак наголошує на функціональній подвійності митного брокера як суб'єкта приватного права (посередник, що діє на підставі договору) та публічного права (учасник публічної процедури митного контролю) [5]. О.Ф. Запорожець акцентує увагу на проблемах законодавчої невизначеності в статусі митного посередника, яка стримує ефективну реалізацію європейських стандартів в українському законодавстві [6]. О.М. Коробкова підкреслює, що реформування інституту митного брокерства має базуватись не лише на правовій уніфікації, а й на зміні економіко-організаційної моделі регулювання митної брокерської діяльності, з акцентом на довіру, контроль та прозорість [7]. Д.В. Приймаченко аналізує перспективи цифровізації митно-брокерських процедур та використання хмарних сервісів для контролю за переміщенням товарів у режимах реального часу, що актуалізує роль брокера як цифрового інтегратора у зовнішньоекономічній діяльності

[8]. М. В. Руда звертає увагу на необхідність гармонізації критеріїв допуску до професії брокера з європейськими підходами, зокрема в частині незалежності, відповідальності та професійної етики [9].

Дослідження сучасних наукових публікацій свідчить про зростаючий інтерес вітчизняних та зарубіжних учених до проблематики митного посередництва як ключового елементу інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності.

Дослідження українських і зарубіжних авторів засвідчують послідовну еволюцію митного брокера в напрямку набуття ним статусу професійного посередника. У науковій доктрині чітко простежується тенденція до інтеграції митного брокерства в єдину систему митного адміністрування, з урахуванням європейських стандартів прозорості та авторизації.

Таким чином, реформування інституту митного посередництва в Україні має ґрунтуватися не лише на механічному запозиченні норм Митного кодексу ЄС, а й на глибокому осмисленні міжнародної практики та адаптації її до національного законодавства з урахуванням концептуальних підходів, висвітлених у науковій літературі. Це забезпечить не лише ефективність митного контролю, а й сприятиме підвищенню якості надання митних послуг, зміцненню довіри з боку бізнесу та інтеграції України до єдиного митного простору ЄС.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є наукове обґрунтування доцільності переходу України від дозвільної до авторизаційної моделі регулювання митного посередництва в контексті євроінтеграційних процесів, а також розроблення концептуально-інституційної моделі митного представництва, сумісної зі стандартами Митного кодексу Європейського Союзу

Виклад основного матеріалу дослідження. Надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу [12] стало визначальним етапом у трансформації національної митної політики відповідно до європейських стандартів. Цей статус не лише символізує політичну

підтримку євроінтеграційних прагнень України, але й зобов'язує державу до глибинних реформ у сфері митного регулювання.

Одним із основних орієнтирів цього процесу є імплементація положень Уніфікованого митного кодексу ЄС, що визначає сучасні стандарти організації митного адміністрування, прозорості процедур та цифровізації процесів контролю за зовнішньоекономічними операціями [13].

На сучасному етапі реформування митної системи України пріоритетними завданнями визначено: гармонізацію правових норм у сфері митної справи відповідно до *acquis communautaire* Європейського Союзу; створення єдиної інтегрованої інформаційно-аналітичної системи для ефективного обміну митними даними між Україною та державами-членами ЄС; а також усунення адміністративних бар'єрів, що стримують розвиток міжнародної торгівлі та перешкоджають здійсненню зовнішньоторговельних операцій. Виконання цих завдань є ключовим для поглиблення інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та забезпечення відповідності митної сфери європейським принципам прозорості, доброчесності та ефективності.

Паралельно зі зміцненням інституту митного посередництва зростає актуальність питань удосконалення нормативно-правового регулювання та організаційного забезпечення діяльності митних посередників. Разом із цим, зростання кількості митних брокерів вимагає ефективного державного контролю для запобігання порушенням митного законодавства.

Підвищення ефективності реєстраційних процедур для суб'єктів господарювання має стати одним із пріоритетів державної політики у сфері підтримки бізнесу.

У сучасних умовах, що склалися в країні, виникла необхідність повної перебудови налагоджених раніше транспортних маршрутів, їх ретельного обґрунтування та оптимізації [14]. За цих підстав виникли й великі зміни у митній логістиці. Митні операції охоплюють важливі аспекти, такі як оформлення митних декларацій, сплату митних платежів, відповідність митним правилам та нормам, а також дотримання інших митних процедур.

Значну роль у забезпеченні правильного та своєчасного виконання митних процедур відіграють митні посередники - професійні учасники ринку, які діють в інтересах суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. До таких посередників належать митні брокери. Їх участь дозволяє імпортерам та експортерам зосередитися на основній діяльності, делегуючи складні митні завдання фахівцям, з відповідною кваліфікацією.

У сучасній науково-економічній літературі поняття «посередництво» визначається як складова господарського обігу, що пов'язана із діяльністю професійних учасників ринку, які забезпечують просування товарів, робіт і послуг від виробника до кінцевого споживача. Так, В. В. Рокоча, Б. М. Одягайло, В. І. Терехов, С. А. Філатов визначають посередницьку діяльність як невід'ємний елемент ринкового господарства, що забезпечує ефективний рух товарів і послуг від виробника до споживача [15]. Вони підкреслюють роль посередників у формуванні конкурентного середовища та оптимізації логістичних процесів. В.В. Резнікова вважає, що з економічної точки зору посередництво – це встановлення будь-якого економічного зв'язку між двома та більше особами через посередництво третьої особи [16].

Таким чином, в економічній науці, пропонується подекуди торгівельними посередниками вважати всі торгівельні організації, оскільки кожна з них можна назвати проміжною ланкою між виробниками та споживачами. Економічне значення посередництва полягає в його здатності встановлювати єдність просторо-економічної розмежованості виробництва та споживання товарів, робіт, послуг, з максимально можливою вигодою для виробників та споживачів, а також і самих посередників.

Посередництво в митній справі представлено в Україні інститутом митних брокерів. Одним із основних векторів розвитку митного посередництва є забезпечення ефективного регулювання цієї діяльності.

Сутність митного посередництва виявляється у його функціях. Серед них найважливішими є забезпечення реалізації та розвитку зовнішньоекономічної діяльності шляхом:

- професійного надання митних послуг її суб'єктам та представлення їх інтересів у митних органах;
- сприяння розвитку ринків експорту та імпорту товарів шляхом спрощення митних процедур та скорочення термінів митного оформлення зовнішньоторговельних операцій;
- збільшення доходів Державного бюджету за рахунок коректного розрахунку та своєчасної сплати митних платежів;
- розбудови розвиненого ринку митних послуг, що функціонує за міжнародними стандартами;
- запобігання порушенням митного законодавства та формування належної митної культури в суспільстві;
- інтеграції в європейську та світову системи митного посередництва [17].

На нашу думку, митні посередники належать до інфраструктури ринку митних послуг та здійснюють професійну посередницьку діяльність в сфері зовнішньоекономічної діяльності з організації митного оформлення товарів як від власного імені, так і від імені суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності на договірних засадах і в його економічних інтересах, з метою забезпечення ефективного проходження митних процедур, мінімізації витрат і дотримання вимог чинного митного законодавства.

Однією з ключових інституційних новацій євроінтеграційних змін до Митного кодексу України, стало закріплення Законом України № 3926-IX від 22 серпня 2024 року [19] інституту митного представництва, побудованого за аналогією з підходами, що діють у правовому полі Європейського Союзу.

Отже, концептуально нову модель посередництва у митній сфері можна представити у вигляді триелементної конструкції, що охоплює: особу, яку представляють (зазвичай суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності); представника, який уповноважений діяти від свого імені або від імені особи яку представляє на підставі договору та третю особу — митний орган, перед яким здійснюються дії, що мають правове значення. На відміну від попередньої моделі регулювання митної брокерської діяльності, така модель

забезпечує опосередкування митних процедур, сприяє делегуванню спеціалізованих функцій та формує передумови для професіоналізації ринку митних послуг (табл. 1).

Таблиця 1. Євроінтеграційна модель посередництва в митній сфері

Спосіб декларуван ня	Форма митного предста вництва	Суб'єкт- декларант	Розподіл відповідальност і	Ключові характеристики
Самостійне декларування суб'єктом ЗЕД	Власне	Імпортёр/експор тер (суб'єкт ЗЕД)	Повна відповідальність суб'єкта ЗЕД	Наявність у штаті підготовлених фахівців; використання ліцензованого ПЗ; мінімізація витрат
Залучення прямого митного представника	Пряме	Митний брокер від імені суб'єкта ЗЕД	Повна відповідальність суб'єкта ЗЕД	Відсутність кваліфікованого персоналу; делегування функцій брокеру; зниження плати за рахунок власної відповідальності
Залучення непрямого митного представника	Непряме	Митний брокер від власного імені	Солідарна відповідальність брокера і клієнта	Повна делегація декларування; вища винагорода брокеру; підвищений рівень довіри і контролю

**Розроблено автором*

Новелою Митного кодексу України стало розмежування форм митного представництва, за яких суб'єкти господарювання можуть бути представлені митними брокерами (представниками) перед митними органами. Зокрема, передбачено два типи представництва: пряме митне представництво, що означає здійснення представницьких функцій від імені та в інтересах особи — сторони зовнішньоекономічної діяльності, та непряме митне представництво, за якого митний брокер діє в інтересах клієнта, але від свого імені, набуваючи при цьому статусу декларанта. Вибір форми представництва залишається за сторонами договірних відносин — митним брокером і клієнтом — і обумовлює розподіл відповідальності та повноважень у межах митної процедури. До внесення зазначених змін у законодавство

України були відсутні чіткі нормативні межі відповідальності брокера та суб'єкта ЗЕД, що створювало правові колізії: брокер міг сплачувати митні платежі, не маючи формального статусу платника, або нести відповідальність за недостовірне декларування, навіть коли інформація надавалась клієнтом.

Таким чином, організацію митного декларування можна представити у вигляді концептуально-інституційної моделі (рис. 1), яка відображає систему організації митного декларування та поєднує різні варіанти взаємодії суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності з митними органами.

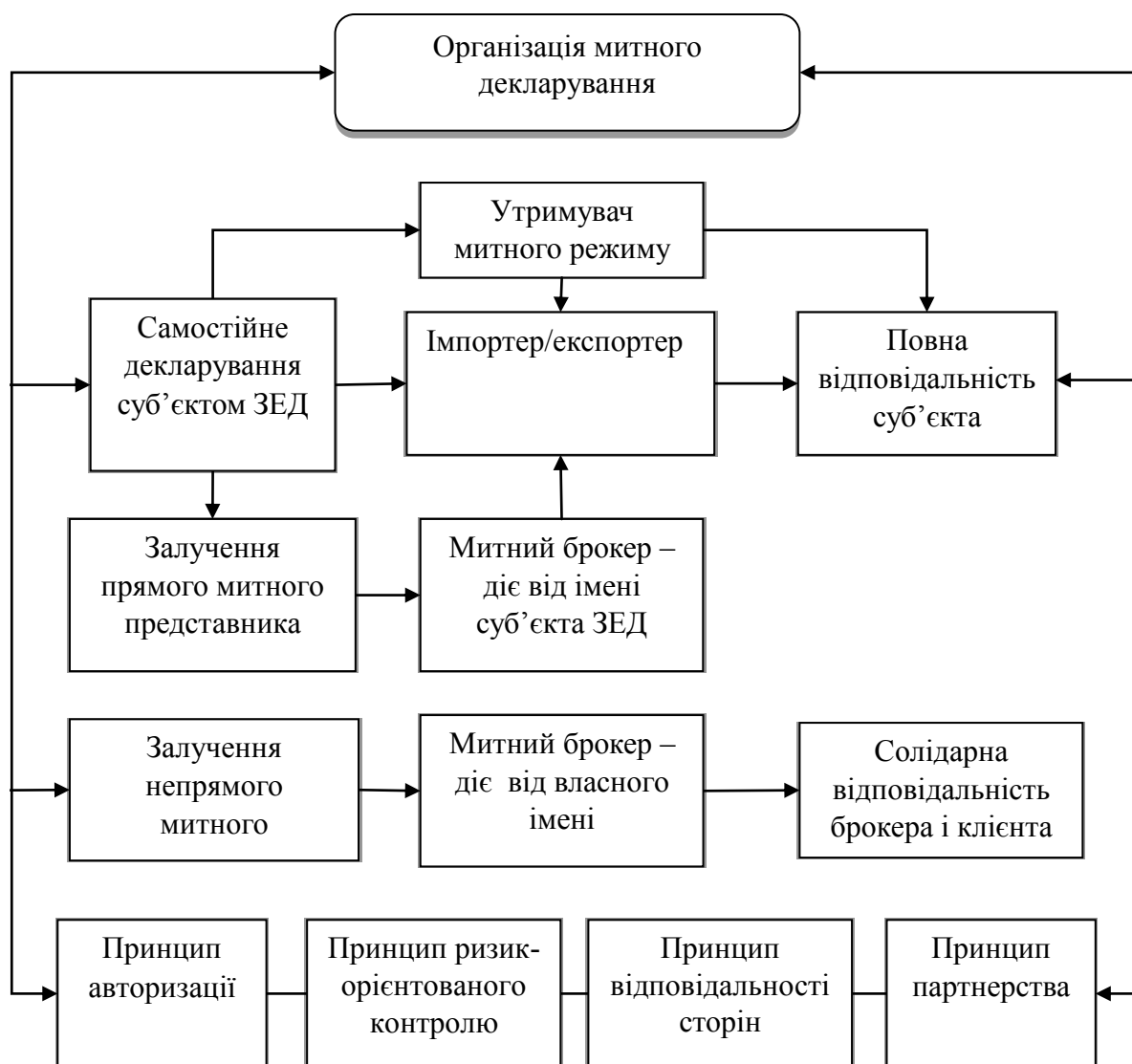

Рис. 1. Концептуально-інституційна модель організації митного декларування в умовах євроінтеграційної трансформації

**Розроблено автором*

Принцип авторизації є ключовою засадою сучасного митного адміністрування, яка передбачає, що всі митні представники повинні бути офіційно авторизовані та внесені до єдиного державного реєстру, що забезпечує прозорість діяльності митних посередників, сприяє підвищенню рівня довіри до їхньої професійної компетентності та мінімізує ризики зловживань. Важливим аспектом цієї концепції є можливість взаємного визнання авторизацій між державами-членами Європейського Союзу, що формує передумови для гармонізації процедур та спрощення міжнародної торгівлі.

Принцип відповідальності сторін визначає межі обов'язків і наслідків для учасників процесу митного оформлення вантажів при її переміщенні через митний кордон України. Основна відповідальність за достовірність поданих відомостей і правильність декларування покладається на декларанта. Водночас, якщо митний представник діє від власного імені, він несе повну юридичну відповідальність за вчинені дії. Таким чином, розмежування прямого і непрямого митного представництва набуває принципового значення, забезпечуючи правову визначеність і баланс інтересів між державними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Принцип партнерства орієнтований на формування довгострокових взаємовідносин довіри між бізнесом і митними органами. Суб'єкти, які систематично дотримуються норм законодавства та забезпечують прозору діяльність, отримують преференції, що сприяє зростанню правосвідомості учасників зовнішньоекономічної діяльності та зміцнює інституційний потенціал держави в управлінні міжнародною торгівлею.

Не менш вагомим є принцип ризик-орієнтованого контролю, який ґрунтується на вибіркового підході до перевірки вантажів із використанням профілів ризику. Це дозволяє концентрувати державні ресурси на потенційно небезпечних або підозрілих операціях, прискорюючи при цьому здійснення митних процедур. Такий підхід знижує адміністративне навантаження та підвищує результативність контрольних заходів.

Узгоджене застосування зазначених принципів створює цілісну систему, яка не лише забезпечує відповідність національного митного регулювання міжнародним стандартам, але й формує сприятливе середовище для розвитку зовнішньоекономічної діяльності та системну основу для гармонізації національних митних процедур із міжнародними стандартами.

Самостійне декларування суб'єктом ЗЕД від власного імені. Ця модель застосовується підприємствами, що мають у штаті підготовлених фахівців, володіють необхідними знаннями у сфері митного контролю, не потребують стороннього супроводу та прагнуть оптимізувати витрати. Застосування ліцензованого програмного забезпечення для підготовки та подання електронних декларацій є обов'язковою умовою.

Залучення прямого митного представника. У цій моделі суб'єкт ЗЕД не має внутрішніх ресурсів для виконання митних процедур, тому укладає договір з митним брокером, який діє від імені клієнта. Вся юридична відповідальність за достовірність і повноту декларування при цьому покладається на суб'єкта господарювання, що дозволяє знизити вартість послуг брокера. Залучення непрямого митного представника. Цей підхід обирається у випадках, коли підприємство повністю делегує функцію декларування брокеру, надаючи йому право діяти від власного імені. Така модель передбачає розподіл відповідальності між сторонами, зокрема солідарну відповідальність за дотримання митного законодавства та сплату платежів. Вартість послуг у цьому випадку, як правило, є вищою.

Згідно зі статтею 416 Митного кодексу України митний брокер - це підприємство, якому надано авторизацію на провадження митної брокерської діяльності та яке надає послуги митного представництва, а також послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, в інтересах іншої особи від її імені або від власного імені.

Авторизація на здійснення митної брокерської діяльності є сучасною формою допуску суб'єктів господарювання до виконання функцій митного посередника. Така форма регулювання була запроваджена як альтернатива

дозвільній системі, відповідно до вимог гармонізації митного законодавства України з правом Європейського Союзу. Відповідно до Митного кодексу України (в редакції Закону № 3926-IX від 22.08.2024), підприємство-резидент, що виконує одну або кілька функцій у міжнародному ланцюзі постачання — як виробник, експортер, імпортер, митний представник, перевізник, експедитор або утримувач складу — має право набутися статус авторизованого економічного оператора (АЕО) за умови відповідності встановленим критеріям. Цей статус надається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, на підставі аналітичного самозвіту (анкети самооцінки) та відповідної заяви підприємства. Отримана авторизація визнається на всій території України, а також може визнаватися митними адміністраціями інших держав згідно з міжнародними договорами України. У рамках реалізації євроінтеграційного курсу України, законодавцем було започатковано інституційний перехід від дозвільної до авторизаційної моделі здійснення митно-брокерської діяльності. Відповідно до редакції Митного кодексу України, чинної з урахуванням Закону № 3926-IX від 22.08.2024 року, підприємства, які мають обліковий номер у митних органах, тобто здійснюють зовнішньоекономічні операції з переміщенням товарів, можуть отримати авторизацію за умови відповідності критерію 1 (ч. 1 ст. 14 МКУ) та умовам 2 і 4 критерію 4 (пп. 2 і 4 ч. 4 ст. 14 МКУ).

Критерій 1 встановлює, що на момент подання заяви ані бенефіціарні власники, ані відповідальні посадові особи не повинні мати не знятої або не погашеної судимості за кримінальні правопорушення. Крім того, впродовж поточного та трьох попередніх років вони не повинні були піддаватися адміністративним санкціям за систематичні чи грубі порушення митного законодавства. Під систематичними порушеннями слід розуміти п'ять і більше випадків порушення митних правил протягом календарного року, тоді як серйозні порушення включають адміністративні стягнення у вигляді штрафів чи конфіскації, які сукупно перевищують 0,5% від загальної

фактурної вартості переміщених товарів або визначений законом поріг кримінальної відповідальності за ухилення від оподаткування.

Критерій 4 вимагає наявності у штаті підприємства фахівця, відповідального за митні питання, на якого покладається обов'язок забезпечення взаємодії з митними органами, дотримання умов авторизації, а також моніторинг відповідності підприємства заявленим критеріям.

Наявність авторизації на провадження митно-брокерської діяльності відкриває можливості для спрощеного отримання статусу авторизованого економічного оператора (АЕО), оскільки частина критеріїв перетинається. Зокрема, у разі наявності чинної авторизації брокера підприємству не потрібно додатково підтверджувати виконання умов, уже верифікованих митними органами. Аналогічний підхід застосовується й у зворотному напрямі: АЕО звільняється від повторної перевірки окремих критеріїв під час отримання авторизації на митно-посередницьку діяльність.

Зазначені зміни є складовою ширшого процесу адаптації національного митного законодавства до стандартів Європейського Союзу. У проекті нового Митного кодексу України, який розробляється відповідно до положень Митного кодексу ЄС (UCC), авторизаційна модель набуде завершеної системної форми. Отже, нинішні нормативні ініціативи слугують як інституційний перехідний етап, покликаний забезпечити правову сумісність та функціональну інтеграцію в європейський митний простір.

Запровадження авторизаційної моделі провадження митної брокерської діяльності в Україні є важливим етапом у процесі гармонізації національного митного законодавства із правом Європейського Союзу. Така модель забезпечує підвищення рівня прозорості, професійної відповідальності та надійності учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Критерії авторизації, встановлені чинним законодавством, орієнтовані на попередження недобросовісної поведінки на ринку митних послуг, зокрема шляхом перевірки репутації підприємства, правопорушень у митній сфері, а також наявності відповідального фахівця з митних питань. Це сприяє

зниженню ризиків у зовнішньоторговельному обігу та посиленню митного контролю.

Взаємозаліковість критеріїв між авторизацією митного брокера та статусом авторизованого економічного оператора (АЕО) оптимізує адміністративні процедури та зменшує дублювання перевірок, створюючи передумови для ефективного функціонування системи спрощень у митній сфері.

Модель авторизації, закладена у чинній редакції Митного кодексу України, не лише відповідає європейській практиці, а й формує основу для майбутньої імплементації повноцінного Митного кодексу ЄС в українське правове поле. Такий підхід дозволить забезпечити інтеграцію України до єдиного митного простору ЄС як на нормативному, так і на інституційному рівні.

Проведене дослідження засвідчило, що імплементація європейської моделі митного посередництва в Україні є не лише вимогою гармонізації національного митного законодавства з правом Європейського Союзу, але й стратегічною передумовою підвищення ефективності державного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Перехід від дозвільної до авторизаційної моделі регулювання діяльності митних брокерів, що закріплений у Законі України № 3926-IX від 22 серпня 2024 року [18], відкриває можливості для якісної трансформації ринку митних послуг в умовах поглиблення євроінтеграції. Законодавче розмежування форм митного представництва (прямого та непрямого), запровадження прозорих критеріїв авторизації, а також визначення статусу митного брокера як суб'єкта з подвійною — приватною і публічною — відповідальністю, створюють основу для впровадження в Україні стандартів, сумісних із Митним кодексом ЄС (UCC).

Науковий аналіз виявив, що ефективність цієї реформи значною мірою залежить від подальшого розвитку нормативної бази, професіоналізації кадрів та цифрової трансформації брокерської діяльності. Участь брокера в

процесах комплаєнсу, управління ризиками, електронного документообігу та сертифікації в межах АЕО засвідчує еволюцію його функцій від технічного виконавця до повноцінного інституційного посередника між державою та бізнесом. Важливою інновацією є також взаємозаліковість критеріїв між авторизацією брокера та статусом авторизованого економічного оператора, що дозволяє уникати дублювання процедур контролю та знижує адміністративне навантаження.

Оскільки митна система України функціонує в умовах воєнного часу, коли змінюються логістичні маршрути і формується нова структура міжнародних поставань, роль митного брокера суттєво зростає. Він стає не лише консультантом, але й гарантом безперервності експортно-імпортних потоків, оперативного проходження митного оформлення та дотримання міжнародних стандартів. У цьому контексті доцільно поглиблювати наукові дослідження щодо порівняльного аналізу моделей митного посередництва в країнах ЄС, розробляти концепції електронного кабінету брокера, здійснювати економічну оцінку впливу нової моделі на вартість і тривалість процедур, а також ініціювати формування державної програми сертифікації митних фахівців.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У результаті проведеного дослідження обґрунтовано доцільність переходу України до авторизаційної моделі регулювання митного посередництва як стратегічного напрямку адаптації митного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Розроблено триелементну концептуально-інституційну модель митного представництва, що ґрунтується на принципах авторизації, відповідальності, партнерства та ризик-орієнтованого контролю. Встановлено, що запровадження авторизації митних брокерів забезпечує підвищення прозорості ринку митних послуг, посилення відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та гармонізацію українського митного простору з європейським. Актуальним є створення єдиного державного реєстру митних брокерів, налагодження процедур взаємного

визнання авторизацій із країнами ЄС та активізація професійного самоврядування в галузі.

Таким чином, впровадження авторизаційної моделі митного посередництва має сприйматися не як технічна заміна одного регуляторного підходу іншим, а як комплексна реформа, що охоплює законодавчу, інституційну, організаційну й цифрову площини. Такий підхід дозволить забезпечити поступову інтеграцію України до єдиного митного простору Європейського Союзу, підвищити ефективність митного адміністрування та зміцнити довіру до митної системи як з боку держави, так і бізнес-середовища.

Література

1. Medin H. Customs brokers as intermediaries in international trade // Review of World Economics. 2021. Vol. 157, No. 2. P. 295-322. DOI: 10.1007/s10290-020-00396-w.
2. Phan T. T. H., Mohanty S. Assessment of Customs Brokerage Performance in Vietnam: A Study of the Analytic Hierarchy Process (AHP) // World Customs Journal. 2024. Vol. 18, No. 1. P. 68-80.
3. Kemily V. L. S., Morini C. The Exclusion of the Authorized Economic Operator for Customs Brokers in Brazil // Customs Research and Applications Journal. 2021. Vol. 3, No. 1. P. 1-16.
4. Cantens T., Kaminski J., Raballand G., Tchapa T. Customs, Brokers, and Informal Sectors: A Cameroon Case Study : Policy Research Working Paper No. 6788. Washington, DC : World Bank, 2014. 28 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org> (дата звернення: 20.09.2025).
5. Світлак І. І. Представництво в галузі митної справи. *Науковий вісник Національної академії ДПС України*. Хмельницький, 2004. № 2. С. 109-116.

6. Запорожець О. Ф. Шляхи підвищення якості митних послуг. *Інноваційна економіка: науково-виробничий журнал*. № 3-4, 2018. С. 12-16.
URL: <http://inneco.org/index.php/inneco/en/article/viewFile/416/479>
7. Коробкова О. М. Організаційно-економічні основи регулювання митної брокерської діяльності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Одеса, 2018. 20 с.
8. Приймаченко Д. В. Щодо діяльності митних посередників у процесі реалізації митних формальностей. *Форум права*. 2011. № 1. С. 802-807.
9. Руда М. В., Пукас Ю. А. Ключові аспекти застосування інструментарію оцінювання якості митних послуг на засадах маркетингу. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2023. № 1(9). С. 91-97.
10. Самойловська В. П., Коробкова О. М. Економічна сутність митного посередництва. *Інноваційна економіка*. 2015. № 4. С. 259-264.
11. Європейська Рада: Рішення щодо надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС від 23 червня 2022 р URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/> (дата звернення: 20.09.2025).
12. Євроінтеграція і митна справа: які зміни чекають на українську митницю. *Юридична газета*. 2023. № 15(769). С. 12-14. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mitsne-pravo/evrointegraciya-i-mitna-sprava-yaki-zmini-chekayut-na-ukrayinsku-mitnitsyu.html> (дата звернення: 10.10.2025).
13. Orucu E. Law as Transposition // *International & Comparative Law Quarterly*. 2002. Vol. 51. P. 205-223.
14. Шпак Н. Г., Павловська Л. А., Коробкова О. М. Дослідження митно-транспортних операцій при експорті зерна з України. *Записки університету імені В. І. Вернадського. Технічні науки*. 2023. Т. 34(73), № 2. URL: http://www.tech.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/part_2/39.pdf (дата звернення: 10.10.2025).

15. Рокоча В. В., Одягайло Б. М., Терехов В. І., Філатов С. А. Посередницька діяльність на світових товарних ринках. Київ: ВНЗ Університет економіки та права «КРОК», 2020. 150 с.
16. Рєзнікова В. В. Економічна сутність посередництва. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2009. Т. 3, № 4. С. 228-234.
17. Черкасова С. В. Розвиток митного посередництва в Україні. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2024. № 80. С. 35-36.
18. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу : Закон України № 3926-IX від 22 серп. 2024 р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text> (дата звернення: 19.10.2025).

References

1. Medin, H. (2021), “Customs brokers as intermediaries in international trade”, *Review of World Economics*, vol. 157(2), pp. 295-322. <https://doi.org/10.1007/s10290-020-00396-w>
2. Phan, T.T.H. & Mohanty, S. (2024), “Assessment of Customs Brokerage Performance in Vietnam: A Study of the Analytic Hierarchy Process (AHP)”, *World Customs Journal*, vol. 18(1), pp. 68-80. <https://doi.org/10.55596/001c.117318>
3. Kemily, V.L.S. & Morini, C. (2021), “The Exclusion of the Authorized Economic Operator for Customs Brokers in Brazil”, *Customs Research and Applications Journal*, vol. 3(1), pp. 1-16.
4. Cantens, T. Kaminski, J. Raballand, G. & Tchapa, T. (2014), “Customs, Brokers, and Informal Sectors: A Cameroon Case Study”, *Policy Research Working Paper No. 6788*, World Bank, Washington, DC. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-6788>

5. Svitlak, I.I. (2004), "Representation in the field of customs", *Naukovyi Visnyk Natsionalnoi Akademii DPS Ukrainy*, vol. (2), pp. 109-116.
6. Zaporozhets, O.F. (2018), "Ways to improve the quality of customs services", *Innovatsiina Ekonomika*, available at: <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/257/319> (Accessed 10 Oct 2025).
7. Korobkova, O.M. (2018), "Organizational and economic foundations of customs brokerage regulation", *Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences*, Institute of Market Problems and Economic-Ecological Research, Odesa, Ukraine.
8. Pryimachenko, D.V. (2011), "On the activity of customs intermediaries in the implementation of customs formalities", *Forum Prava*, vol. (1), pp. 802-807.
9. Ruda, M.V. & Pukas, Yu.A. (2023), "Key aspects of evaluating the quality of customs services based on marketing principles", *Menedzhment ta Pidpryiemnytstvo v Ukraini: Etapy Stanovlennia ta Problemy Rozvytku*, vol. 1(9), pp. 91-97.
10. Samoilovska, V.P. & Korobkova, O.M. (2015), "Economic essence of customs brokerage", *Innovatsiina Ekonomika*, vol. (4), pp. 259-264.
11. European Council (2022), "Decision on granting Ukraine candidate status for EU membership", available at: <https://www.consilium.europa.eu/uk/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-23-24-june-2022/> (Accessed 10 Oct 2025).
12. Yur Gazeta (2023), "European integration and customs: what changes await the Ukrainian customs", *Iurydychna Hazeta*, vol. 15(769), 12-14, available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mitsne-pravo/evrointegraciya-i-mitna-sprava-yaki-zmini-chekayut-na-ukrayinsku-mitnicyu.html> (Accessed 10 Oct 2025).
13. Orucu, E. (2002), "Law as Transposition", *International & Comparative Law Quarterly*, vol. 51, pp. 205–223.

14. Shpak, N.H. Pavlovska, L.A. & Korobkova, O.M. (2023), “Study of customs and transport operations during grain export from Ukraine”, *Zapysky Universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Tekhnichni Nauky*, vol. 34(73), no. 2, available at: http://www.tech.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/part_2/39.pdf (Accessed 10 Oct 2025).
15. Rokocha, V.V. Odiahailo, B.M. Terekhov, V.I. & Filatov, S.A. (2020), *Poserednytska diialnist na svitovykh tovarnykh rynkakh [Intermediary activity in global commodity markets]*, Universytet Ekonomiky ta Prava “KROK”, Kyiv, Ukraine.
16. Rieznikova, V. V. (2009), “Economic essence of intermediation”, *Visnyk Khmelnytskoho Natsionalnoho Universytetu. Ekonomichni Nauky*, vol. 3(4), pp. 228-234.
17. Cherkasova, S.V. (2024), “Development of customs brokerage in Ukraine”, *Visnyk LTEU. Ekonomichni Nauky*, vol. (80), pp. 35-36. <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-80-04>
18. Verkhovna Rada of Ukraine (2024), Law of Ukraine “On amendments to the Customs Code of Ukraine regarding the implementation of certain provisions of the Customs Code of the European Union”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text> (Accessed 10 Oct 2025).

Стаття надійшла до редакції 26.10.2025 р.